

DESEMPARANÇA APRESA I ATRIBUCIONS CAUSALS: UN EXEMPLE DE MODULACIÓ DE L'EXTRAPOLACIÓ A PARTIR DE LES DADES OBTINGUDES EN LA RECERCA AMB ANIMALS

XAVIER BORNASI AGUSTÍ

Una de les principals crítiques cap els qui, en Psicologia, investiguen amb animals té el seu eix en la dificultat que suposa extrapolar els resultats obtinguts a l'espècie humana.

Deixant de banda posicions radicals que neguen la validesa de la recerca amb animals al·legant diferències essencials (?) entre l'home i els altres organismes, són molts els qui critiquen no la investigació en si sinó més aviat l'extrapolació pura i simple dels coneixements que proporciona.

El problema no és, evidentment, nou. Des de posicions que van des de la ciència fins els dominis de l'ètica s'han enunciat crítiques més o menys afortunades a la recerca amb animals, i no desitjo en aquests moments entrar en la polèmica de forma abstracta. El que voldria, simplement, és exposar un exemple recent d'extrapolació en el camp de la Psicologia; i, amb l'exemple, fer veure que la recerca amb animals segueix essent vàlida i que les seves aportacions es poden extrapolar al cas humà sempre que es compti amb una certa modulació. Es a dir, que per extrapolació potsar no hem d'entendre una mera translació de resultats sinó una translació que incorpori variables específicament rellevants en aquest cas.

Una contextualització inicial.

L'extrapolació que em serveix d'exemple i que inclou els dos models que s'enuncien al títol d'aquest treball s'emmarca en el context més general de revitalització del cognitivisme que va començar la passada dècada i que continua actualment dins la modificació i teràpia del comportament. Aquest es un fet important i convé tenir-lo ben present perquè facilita molt la comprensió del procés d'extrapolació tant des del punt de vista històric com des de l'estrictament científic.

Certament, aquestes pàgines no s'escapen del clima de distensió que entre posicions "conductistes" i "cognitivistes" ha creat l'esmentada revitalització i, per això, resulta molt més senzill escriure-les avui que fa quinze anys, quan aquelles posicions es mantenien del tot separades. Més important, però, és el fet de que avui sigui acceptat (o, si més no, tolerat) cercar explicacions del comportament en universos extraconductuals, en particular en el cognitiu. És això el que permet suposar que malgrat la limitació que sempre tenen els exemples, l'interès i el fons del problema es podria generalitzar a altres fenòmens la comprensió dels quals es beneficiaria amb la incorporació de variables extraconductuals. Tornaré a referir-me a aquests aspectes posteriorment però ara sembla convenient exposar breument els dos models al voltant dels quals s'ha estructurat el cas d'extrapolació que ara ens interessa.

La desemparança apresada.

Amb aquest terme (traducció de l'original anglès "learned helplessness") ens referim per una banda al fenomen descobert per Seligman, Maier i Overmier (1967) i que el mateix Seligman (1975) defineix dient que "... una persona o un animal estan indefensos davant determinat resultat quan aquest esdevé independentment de totes les seves respostes voluntàries" (p. 41); també ens referim, per altra banda, al model teòric elaborat per Seligman i els seus col·laboradors per tal d'explicar aquest fet (el fet conductual observable al laboratori) i, de forma més ambiciosa, la depressió humana.

A fi d'aclarir el problema potser val la pena començar pel fet i passar gradualment al model. El fet el descobriren els autors ja citats quan treballaven amb cans dins una línia d'investigació sobre la conducta controlada per estimulació aversiva que es pot inscriure en el condicionament operant. De forma molt simplificada el que varen observar va ser que després de rebre un cert nombre de xocs elèctrics inescapables els cans tornaven passius i no intentaven fugir d'aquesta estimulació quan, després, sí que era possible escapar. Intentant definir la conducta manifestada pels animals de forma més àmplia es van enumerar una sèrie de respostes agrupades en tres tipus de dèficits: motivacional (augment de la latència de les respostes), cognitiu (manca d'aprenentatge de fugida quan aquesta esdevenia possible i emocional (ansietat i passivitat).

Abans de passar als aspectes teòrics o explicatius convé referir-se a un altre fet que semblava haver passat una mica desapercebut: no tots els animals mostraven els dèficits esmentats. Com veurem després, aquest fet té un gran interès de cara al problema de l'extrapolació.

Pel que fa a les explicacions hem de ressaltar especialment un concepte clau: la incontrolabilitat. És al voltant d'aquest concepte que Seligman (1975) fa la primera teoria extensa de la desemparança apresada.

Es tracta d'una explicació poc parsimoniosa però al mateix temps i segurament per això mateix es pot projectar sobre fenòmens ben diferents; per exemple, una explicació més senzilla seria la de l'estimulació aversiva (Benson i Kenelly, 1976), però aquesta no es podria projectar sobre fenòmens com les neurosis experimentals per discriminació difícil descrites per Cosnier (1974) o Wolpe (1952, 1958), o més relacionat amb el tema que ens ocupa, la depressió i el fracàs escolar, ja que en molts casos d'aquests fenòmens no hi ha estimulació aversiva.

Així doncs, a la pregunta de perquè es produeix la desesparança o indefensió Seligman respon que es deu a que els resultats són incontrolables, cosa que els animals aprenen de la mateixa manera, sempre segons aquest autor, que aprenen que els poden controlar: és a dir que l'aprenentatge de la no contingència fa que els subjectes vegin que els resultats són incontrolables i això determina els dèficits ja esmentats de la desesparança.

Evidentment aquests aspectes teòrics es compliquen bastant a partir del moment en que s'intenta extrapolar el model descrit ara a la conducta humana, i aquest és un punt fonamental en aquest treball. Però abans de veure'l amb un cert deteniment hem d'exposar l'altre element o model clau: les atribucions causals.

La teoria de l'atribució.

D'acord amb Lamberth (1980) "*... la teoria de l'atribució es refereix a l'intent de les persones de comprendre les causes i les implicacions dels esdeveniments que presencien i experimenten.*" (p. 43). El punt de partida el podem situar en l'obra de Heider (1958) i els pilars fonamentals els posà Kelley (1967, 1971). Però pel que aquí ens interessa hem de ressaltar que en els anys 70 la teoria de l'atribució ha estat reformulada de moltes diverses maneres i ha rebut molta atenció (que s'ha traduït en un impressionant volum de publicacions). Potser més important encara és el fet que aquesta atenció ha vingut des de diverses àrees, a part de la Psicologia Social en la que la teoria va néixer. Així, per exemple, els teòrics de la motivació de guany ("achievement motivation") han vist en les atribucions causals un element de gran valor predictiu i explicatiu (Weiner, 1972, 1974, 1980, 1979; Palenzuela, 1982). També de la Psicologia clínica i concretament de l'estudi de la depressió hi han hagut investigadors atrets per la teoria de l'atribució (Golin, Sweeney i Shaeffer, 1981; Hemmen i de Mayo, 1982; Harvey, 1981; Anderson, Horowitz i de Sales, 1983).

La perfilació d'estudis ha comportat l'aparició de punts de desacord entre els diferents estudiosos del tema, de forma que la teoria de l'atribució, malgrat aquest nom, s'ha de veure com un fèrtil i dinàmic camp d'investigació i no com un cos homogeni o massa estructurat de

coneixements. El recent treball de Weiner (1983) sobre alguns errors metodològics que cometen sovint els investigadors il·lustra perfectament aquesta idea de dinamisme. Entrar, doncs, de ple en aquesta àrea em duria fora dels límits que té aquest article, però hi ha un aspecte que no podria passar per alt ara: el de les dimensions causals.

Les causes a les que hom pot atribuir determinat esdeveniment o resultat són pràcticament il·limitades i cada una d'elles pot tenir implicacions diferents de tal forma que pot variar el seu valor predictiu de la conducta futura entre límits amplíssims. L'estudi de les causes i del seu valor si les prenguéssim així, tal com les enuncia cada persona, seria irrealitzable. Per això, els teòrics de l'atribució han establert unes dimensions causals a on es poden situar i agrupar en categories bastant definides totes les atribucions que realitzen les persones. Però malgrat els avantatges que suposa, aquesta categorització resulta perillosa, especialment per dos motius: augmenta el pes de la subjectivitat de l'investigador a l'hora de fer prediccions, ja que és ell, en definitiva, qui classifica en una o altra dimensió l'atribució feta pels subjectes; el risc es pot alleugerar utilitzant instruments d'avaluació com per exemple la "Causal Dimension Scale" de Russell (1982) a on el subjecte avaluat utilitza les categories. I per altra banda perdem un poc de vista l'element fenomenològic (Weiner, 1983) en el sentit de que una causa pot quedar inclosa en la dimensió en la que potser la majoria de subjectes la inclourien però en la que mai no la situaria el propi subjecte que fa l'atribució. Per exemple; l'èxit a un examen pot ser atribuït a la sort per dues persones diferents, però mentre una considera que "ha tingut sort aquesta vegada" l'altra es considera "una persona afortunada"; així, mentre l'atribució de la primera persona la podríem considerar en la dimensió o categoria d'instable i/o en la d'específica, la de la segona la considerariem probablement estable i/o global. La forma de resoldre aquest problema està en l'elaboració dels instruments de mesura i molt especialment en la redacció dels ítems dels qüestionaris.

A un nivell potser més elemental o més bàsic hi ha encara un altre problema interessant: el desacord quant a les dimensions a utilitzar i llur possible rellevància. En termes generals tenim dues dimensions plenament acceptades: internalitat-externalitat i estabilitat-inestabilitat tot i que, per exemple en relació a la primera alguns autors la identifiquen amb els constructes de "lloc de control" mentre altres la veuen com a "lloc de causalitat"; Palenzuela (1982) ofereix un interessant raonament sobre aquest punt. Però la majoria d'autors consideren que no són suficients i n'afegeixen d'altres, arribant-se així a un desacord general. A títol d'exemple podem citar la dimensió controlabilitat-incontrolabilitat —que utilitza Alonso (1984) al seu recent qüestionari sobre estil atribucional i que defensa enèrgicament Weiner a tots els seus treballs—,

la dimensió intencionalitat-inintencionalitat —usada per Fowler i Peterson, 1981; Elig i Frieze, 1979; Frieze i Snyder, 1980, entre altres— o la dimensió globalitat-especificitat utilitzada per Abramson, Seligman i Teasdale (1978) i Miller i Norman (1979; 1981).

Aquests aspectes ens permetran entendre més correctament el problema de l'extrapolació. Per acabar aquest apartat cal dir que malgrat el desacord hi ha una assumpció bàsica de tots els investigadors: la conducta futura de les persones depèn en part de les causes a les que atribueixen els esdeveniments i, per tant, es pot predir a partir del coneixement d'aquestes atribucions.

L'extrapolació.

Tot d'una que es va descobrir el fenomen de la desemparança apresada es va intentar extrapolat —el model que l'explicava, en realitat— a la conducta humana.

El primer pas va consistir en intentar replicar el fenomen en humans. En condicions de laboratori i utilitzant estimulació aversiva (Hiroto, 1974; Hiroto i Seligman, 1974) es va poder reproduir en humans el fenomen observat ja en cans, rates i altres animals. Aquest era un primer pas importantíssim de cara a intentar l'extrapolació vertaderament interessant: la que projectaria el model sobre l'àrea de la depressió, és a dir sobre la conducta humana fora del laboratori, en condicions reals i poc controlades.

El pas següent va ser el d'utilitzar estimulació no aversiva, és a dir posar l'accent en la no contingència i, tal com ja hem vist, en la incontrolabilitat. Aquest procediment s'utilitzà especialment amb estudiants universitaris i es concretava en la presentació de problemes irresolubles que permetin la fàcil manipulació experimental dels resultats d'èxit i fracàs operativitzant així el concepte d'incontrolabilitat i no contingència. S'estudiaren mostres de subjectes depressius i es compararen els seus resultats amb mostres equivalents de subjectes no depressius en els primers intents d'extrapolat el model animal a la depressió humana. També van començar els intents d'extrapolació al problema del fracàs i el baix rendiment escolar.

Amb tot això van aparèixer alguns problemes i va anar-se evidenciant que el model havia de ser retocat per a poder ser útil en relació a aquestes àrees de la conducta humana, ja que amb tasques pròpiament humanes —com pot ser la resolució d'anagrames— i prescindint d'estimulació aversiva la replicació dels dèficits de la desemparança apresada era cada vegada més difícil. Arribam així al centre del problema que ens ocupa: la modulació de l'extrapolació del model de la desemparança apresada mitjançant la teoria de l'atribució.

L'extrapolació modulada:

En la recerca amb animals és evident el nostre desconeixement dels processos psicològics que tenen lloc "a l'interior" dels subjectes experimentals. Per això xerram sempre de processos conductuals i centram els esforços de la investigació en aquests. Però no negam l'existència dels primers, i això ara és fonamental. La famosa caixa negra, que ha volgut ser vista per alguns dels seus detractors com a caixa buida —cosa que no deixa de ser sorprenentment paradògica— està probablement plena. Ignoram, però, el seu contingut, i és per això, més que per cap altre motiu, que limitam el nostre objectiu a l'estudi de l'observable, és a dir de la conducta manifesta.

La conducta humana és susceptible de ser estudiada sota el mateix prisma caixanegrístic —i no crec que sigui exagerat afirmar que els coneixements més ben establerts i més útils de que disposem actualment els devem a les llargues i fructíferes dècades d'estudis caixanegrístics o, més adequadament, de psicologia del comportament—, però com en el cas anterior això no implica ni pressuposa que la caixa estigui buida i no negarem, per tant, tampoc en aquest cas la possibilitat de que es produïxin processos psicològics —més concretament cognitius— paral·lels. Però a diferència de la recerca amb animals, les investigacions amb humans sí que poden obtenir coneixement d'aquests processos i aquest és un aspecte fonamental pel que ara ens interessa. És evident que de les moltes maneres d'obtenir-lo algunes seran més vàlides i més fiables que altres i que el criteri científic ha de determinar quines es poden utilitzar i quines no; l'objectivitat, la replicabilitat o el valor heurístic poden ser normes dins aquest criteri que no és ara el moment ni el lloc de tractar amb deteniment.

El que voldria deixar dit ara és que la defensa de la recerca animal i l'acceptació de la gran hipòtesi de l'existència de lleis generals del comportament que regeixen tant el de l'home com el de les altres espècies no és obstacle per a cercar coneixement dels fenòmens extraconductuals sempre que aquesta recerca s'ajusti a uns criteris de rigor científic. És un error creure que els qui investiguen amb animals o els qui defensen el valor d'aquestes investigacions limiten dogmàticament l'estudi de l'home a la seva conducta manifesta. La "revolució" cognitivista dels 70, a la que em referia al començar aquest treball, ho il·lustra clarament.

Anem, però, al cas concret d'extrapolació del model del Seligman que, des del meu punt de vista, exemplifica també el que s'acaba de dir.

Tota situació, tota variable, incideix damunt l'organisme produint uns efectes que depenen a la vegada del contexte present i de la història d'aquest organisme —història d'interaccions entre aquest organis-

me i el medi, prenent les paraules ja clàssiques de Bijou i Baer, 1965—. Al llarg d'aquesta història, per processos que a vegades coneixem i a vegades ignoram, es creen pautes de comportament davant determinats estímuls i situacions.

Els estudis sobre desemparança en animals van evidenciar que la incontrolabilitat produïa uns dèficits, però també, com subratllava anteriorment, que aquests dèficits no eren manifestats per tots els animals: d'aquí es pot deduir que el factor històric ara esmentat pot ser molt rellevant i fins i tot determinant de la reacció de l'organisme davant la situació d'incontrolabilitat. Ara bé, com podem tenir coneixement d'aquest factor? A no ser que treballem amb animals criats al laboratori, i fins i tot en aquest cas amb un estricte control de les condicions físiques i socials per les que han passat, obtenir aquell coneixement pot resultar impossible.

Per altra part ha de quedar clar que l'esmentat "factor històric" pot haver deixat —o creat, per ser més exactes— en l'organisme unes predisposicions, expectatives, pautes i, en resum, un conjunt de mecanismes cognitius que poden mediar entre l'estimulació present i la resposta que doni; tal com deia abans, la caixa negra pot estar plena. Però no disposam tampoc en aquest cas d'instruments que ens permetin assolir coneixement sobre aquests possibles continguts —segueixo referint-me a la recerca amb animals—.

En el cas humà el panorama canvia de forma notable, ja que les possibilitats d'obtenir coneixement són reals —un altre problema és si aquest coneixement és fiable i ja m'hi he referit anteriorment—. La història del subjecte i el possible substrat cognitiu que hagi deixat en ell el podem intentar esbrinar mitjançant enquestes, autoinformes, escales, qüestionaris i altres tècniques més sofisticades o més conductuals. Evidentment l'ús d'aquests instruments ha augmentat de forma paral·lela al creixement de l'interès dels investigadors del comportament per les variables cognitives que incorporen a les seves anàlisis, de manera que amb la revitalització del cognitivisme citada al començament d'aquest treball s'ha produït un increment tant de la quantitat com de l'ús d'aquests instruments.

Com ja s'ha dit, quan el model de la desemparança apresada va allunyar-se de les condicions originals estrictes es van començar a trobar dificultats per a replicar els fenòmens en humans; més encara quan simplement es va voler traslladar el model animal a la depressió o al fracàs escolar —les dues àrees a on amb més interès s'està investigant el valor del model—. Davant això es podien adoptar dues alternatives: rebutjar el model, cosa que probablement duria a recolzar la invalidesa de la recerca amb animals i que tancaria les possibilitats explicatives i/o terapèutiques del model, o bé mantenir-lo afegint-hi un element crucial: el substrat cognitiu del que he parlat abans o, més en concret, alguna variable

de tipus cognitiu que semblés rellevant. Lluny de posicions radicals i en la línia generalitzada de l'època —anys 70, nou-cognitivisme, etc.—, Seligman i els seus col·laboradors optaren, afortunadament des del meu punt de vista, per la segona alternativa; de la mateixa manera ho feren els investigadors que volien extrapolar el model a les àrees ja citades de la depressió i les dificultats escolars.

De forma generalitzada es van prendre les atribucions causals com l'element cognitiu que semblava exercir una funció rellevant a l'hora de mediar entre la incontrolabilitat o no contingència objectiva i els dèficits característics de la deseparança, encara que s'han proposat altres factors —p. ex. Frankel i Snyder proposen una explicació "egotista" a on l'element clau seria el desig dels subjectes de protegir l'autoestima; Frankel i Snyder, 1978—. D'aquesta manera es dugué a terme i seguim utilitzant i contrastant experimentalment l'extrapolació *modulada* —tal com l'he anomenat al llarg d'aquest treball—. Convé citar aquí l'article d'Abramson, Seligman i Teasdale (1978) que marca el moment clau en el que el model és reformulat i incorpora una estructura atribucional ben definida.

Però encara ens queda una qüestió important per plantejar: fins a quin punt podem justificar o considerar vàlida l'extrapolació feta, per més que hagi estat modulada de la forma que hem vist fins aquí?

Justificació i valor de l'extrapolació modulada.

Potser el primer argument seria que amb la modulació seguim mantenint intactes les possibilitats explicatives i terapèutiques del model. Si a això hi unim que, com hem dit, en el cas humà res no s'oposaria a considerar variables cognitives —amb la condició de que el coneixement fós objectiu i fiable—, podem fàcilment concloure que modular l'extrapolació és, en principi i com a mínim, positiu.

Però els arguments veritablement importants els hem de trobar en els resultats que ha proporcionat fer la modulació a l'hora d'extrapolar el model.

En principi hem de considerar l'enorme quantitat de recerca aplicada que ha generat i que recolza fermament el valor heurístic de la modulació. La gran quantitat de publicacions que han adoptat el model reformulat aparegudes a revistes com el "Journal of Educational Psychology" o el "Journal of Personality and Social Psychology" durant els darrers 10 anys o el recull de treballs que presenten Garber i Seligman (1980) donen idea clara d'aquest valor.

I fonamentalment ens hem de referir a alguns treballs i línies de recerca que estan rebent actualment una atenció molt considerable per part de diversos investigadors. Citarem només els casos més representa-

tius ja que una revisió exhaustiva seria excessivament llarga i s'escapa dels objectius d'aquest article.

Pel que fa a la depressió hem de citar el treball d'Abramson, Seligman i Teasdale (1978) que en certa manera va marcar la pauta a seguir en la recerca que utilitzant el model de la desempatança es volgués aplicar a aquesta àrea de la psicopatologia humana. Les dimensions atribucionals proposades eren tres: internalitat-externalitat, estabilitat-inestabilitat i globalitat-especificitat, i la hipòtesi general era que els subjectes depressius farien atribucions internes, estables i globals en relació als esdeveniments negatius i externes, inestables i específiques pel que fa als esdeveniments positius —aquestes pautes atribucionals es compararien amb la de subjectes no depressius—. Les prediccions fetes a partir d'aquest model han estat extensament contrastades i confirmades segons va exposar recentment Seligman (1983).

També en relació a la depressió i en una línia diferent encara que il·lustrativa també de l'extrapolació que estam considerant tenim el treball de Weiner i Litman-Adizes (1980) que dona un pes fonamental a les atribucions en la deteminació d'aquell transtorn.

Altres treballs a on s'intenta esbrinar o contrastar l'estil atribucional de les persones depressives després de conceptualitzar la depressió com a desempatança apresada són els de Kuiper (1978), Harvey (1981), Golin i al. (1980), Golin, Sweeney i Shaeffer (1981), Raps i al. (1982), Raps, Reinhard i Seligman (1980), Anderson, Horowitz i French (1983), etc.

Pel que fa a les aplicacions terapèutiques que s'han derivat del model només cal citar el treball de Hollon i Garber (1980) i la intervenció de Seligman (1983) en què s'exposà de forma extensíssima el complex tractament utilitzat per aquest autor i diversos col·laboradors durant els darrers anys amb resultats bastant positius.

L'altra àrea a on s'ha extrapolat el model de la desempatança generant una considerable quantitat d'investigacions és, com hem dit abans, la dels problemes de rendiment escolar.

Dins aquesta àrea podem distingir diferents subapartats a fi de clarificar les línies de recerca principals i, al mateix temps, il·lustrar millor el valor del model i de la seva extrapolació.

En un primer grup tenim treballs que han extrapolat el model cap a trastorns més o menys concrets de l'aprenentatge escolar. Podem citar, per exemple, els de Butkowsky i Willows (1980) i Fowler i Peterson (1981) sobre problemes de lectura, el de Thomas (1979) sobre "learning disabilities", el d'Andrews i Debus (1978) sobre problemes matemàtics i lògics o els de Bar-Tal i Darom (1979), Bar-Tal i al. (1982) i Reviv i al. (1980) sobre diverses assignatures concretes.

En un segon grup podríem citar els estudis que més que centrar-se en un problema concret han investigat la reacció al fracàs en general, és a dir en diverses situacions, analitzant el paper de diverses variables con el sexe, les habilitats prèvies, les autoverbalitzacions durant la solució de problemes, etc. Probablement els treballs més rellevants dins aquest apartat són els del grup de Dweck: Diener i Dweck (1978; 1980), Dweck (1975), Dweck i Reppucci (1973), Dweck i Licht (1980), Dweck, Goetz i Strauss (1980).

Un altre grup el podem distingir per haver incorporat el model dins models més generals de la motivació de guany acadèmic. Aquí tenim com a molt representatius els estudis de Weiner (1979; 1974; 1980), Weiner i Litman-Adizes (1980) i el de Palenzuela (1982).

Finalment hi ha investigacions que intenten complementar el model amb altres que han aparegut també recentment dins el panorama nou-cognitivist. Aquest és el cas dels treballs de Schunk (1982, 1983a, 1983b) que pren com a punt de referència el model d'autoeficàcia de Bandura (1977) i intenta relacionar-lo amb el model atribucional.

Amb aquesta sintètica exposició és fàcil adonar-se de l'existència actual de tot un seguit de nuclis de recerca molt actius que es fonamenten o es basen en part en el model que fa uns quinze anys va néixer a un laboratori a on s'estudiaven determinades conductes dels cans. Els resultats d'aquestes investigacions actuals no són —ni podrien ser, per la simple falta de temps— definitivament optimistes ni concloents, però sí ens permeten per un costat oferir explicacions alternatives i bastant ben fonamentades de diversos trastorns humans, i també ens suggereixen pautes i noves tècniques de tractament de les que ja s'han començat a obtenir resultats esperançadors. Aixó és el que, des de la meua perspectiva, aporta arguments significatius a favor del model i, més exactament, de la seva extrapolació modulada al cas humà.

BIBLIOGRAFIA

- ABRAMSON, L. Y./SELIGMAN, M. E. P./TEASDALE, J. D.: 1978, "Learned Helplessness in humans: A critique and reformulation", *Journal of Abnormal Psychology*, 87, 49-74.
- ANDERSON, C. A./HOROWITZ, L. M./SALES, R.: 1983, "Attributional Style of Lonely and Depressed People", *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 127-136.
- ANDREWS, G. R./DEBUS, R. L.: 1978, "Persistence and the Causal Perception of Failure: Modifying Cognitive Attributions", *Journal of Educational Psychology*, 70, 154-166.
- BANDURA, A./ADAMS, N. E./BEYER, J.: 1977, "Cognitive processes mediating behavioral change", *J. of Pers. and Soc. Psychol.*, 35, 125-139.
- BAR-TAL, D./DAROM, E.: 1979, "Pupils' attributions for success and failure", *Child Development*, 50, 264-267.
- BAR-TAL i al.: 1982, "Consistency of Pupils' Attributions Regarding Success and Failure", *Journal of Educational Psychology*, 74, 104-110.
- BIJOU, S. W./BAER, D. M.: 1965, *Psicología del desarrollo infantil*. Ed. Trillas. Mèxic.
- BUTKOWSKY, I. S./WILLOWS, D.M.: 1980, "Cognitive-motivational characteristics of children varying in reading ability: evidence for learned helplessness in poor readers", *Journal of Educational Psychology*, 72, 408-422.
- COSNIER, J.: 1974, *Neurosis experimentales*. Taller de ediciones JB. Madrid.
- DIENER, C. I./DWECK, C. S.: 1978, "An analysis of learned helplessness: Continuous changes in performance, strategy and achievement cognitions following failure", *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 451-462.
- 1980, "An analysis of Learned Helplessness: II. The Processing of Success", *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 940-952.
- DWECK, C. S.: 1975, "The role of expectations and attributions in the alleviation of learned helplessness", *Journal of Personality and Social Psychology*, 31, 674-685.
- DWECK, C. S./RESPUCCI, N. D.: 1973, "Learned helplessness and reinforcement responsibility in children", *Journal of Personality and Social Psychology*, 25, 109-116.
- DWECK, C. S./LICHT, B. G.: 1980, "Learned Helplessness and Intellectual Achievement" a GARBER J./SELIGMAN M. E. P.: *Human Helplessness*, New York: Academic Press, 197-221.
- DWECK, C. S./GOETZ, T. E./STRAUSS, N. L.: 1980, "Sex Differences in Learned Helplessness: IV. An Experimental and Naturalistic Study of Failure Generalization and its Mediators", *Journal of Personality and Social Psychology*, 38, 441-452.

- ELIG, T./FRIEZE, I. M.: 1979, "Measuring causal attributions for success and failure", *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 621-634.
- FOWLER, J. W./PETERSON, P. L., "Increasing reading Persistence and altering Attributional Style of Learned Helpless Children", *Journal of Educational Psychology*, 73, 251-260.
- FRANKEL, A. /SNYDER, M. L.: 1978, "Poor performance following unsolvable problems: learned helplessness or egotism?", *Journal of Personality and social Psychology*, 36, 1415-1423.
- FRIEZE, I. H./SNYDER, H. N.: 1980: "Children's beliefs about the causes of success and failure in school settings", *Journal of Educational Psychology*, 72, 186-196.
- GARBER, J./SELIGMAN, M.E.P.: 1980, *Human Helplessness. Theory and Applications*, New York: Academic Press.
- GOLIN, S. i al.: 1980, "Cognitive Theory an the generality of Pessimism among depressed persons", *Journal of Abnormal Psychology*, 89, 101-104,
- GOLIN, S./SWEENEY, P. D./SHAEFFER, D. E.: 1981, "The causality of causal attributions in depression: A cross-lagged panel correlational Analysis", *Journal of Abnormal Psychology*, 90, 14-22.
- HAMMEN, C./de MAYO, R.: 1982, "Cognitive Correlates of Teacher Stress and depressive symptoms: implications for attributional models of Depression", *Journal of Abnormal Psychology*, 91, 96-101.
- HARVEY, D. M.: 1981, "Depression and attributional style: Interpretations of important personal events", *Journal of Abnormal Psychology*, 90, 134-142.
- HEIDER, F.: 1958, *The psychology of interpersonal relationships*, New York: John Wiley and Sons.
- HIROTO, D. S.: 1974, "Locus of control of learned helplessness", *Journal of experimental psychology*, 102, 187-193.
- HIROTO, D. S./SELIGMAN, M. E. P.: 1975, "Generality of learned helplessness in men", *Journal of Personality an Social Psychology*, 31, 311-327.
- HOLLON, S. D./GARVER, J.: 1980, "A cognitive-expectancy-theory of therapy for helplessness and depression" a GARVER/SELIGMAN, 1980, 173-196.
- KELLEY, H. H.: 1967, "Attribution theory in social Psychology" a LEVINE, D.(eds), *Nebraska symposium on motivation*, vol 15, Lincoln: University of Nebraska Press, 1967
- 1971, *Attribution in social interaction*, New York: General Learning Press.
- KUIPER, N. A.: 1978, "Depression and causal attributions for success an failure", *Jourant of personality and social psychology*, 36, 236-246.
- LAMBERTH, J: 1980, *Psicología social*, Madrid, pirámide, 1982.
- MILLER, I.W./NORMAN, W.H.: 1979, "Learned helplessness in humans: a review and attribution theory model", *Psychological Bulletin*, 86, 93-118.
- 1981, "Effects of attributions success on the alleviation of learned helplessness and depression", *Journal of Abnormal Psychology*, 90, 113-124.
- PALENZUELA, D. L.: 1982, *Variables Moduladoras del Rendimiento escolar: hacia un modelo de motivación congnitivo-social*, Salamanca, Tesi doctoral no publicada.
- RAPS, CH. S./REINHARD, D. E./SELIGMAN, M.E.P.: 1980, "Reversal of cognitive and affective definitis associated with depression and learned helplessness by mood elevation in patients", *Journal of Abnormal Psychology*, 91, 102-108.

- RAVIV, A. i al: 1980, "Causal perceptions of success and failure by advantaged, integrated and disadvantaged pupils", *British Journal of Educational Psychology*, 50, 137-146.
- RUSSELL, D.: 1982, "The Causal Dimension Scale: A measure of how individuals perceive causes", *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, 1137-1145.
- SCHUNK, D. H.: 1982, "Effects of effort attributional feedback on children's Perceived self-efficacy and achievement", *Journal of Educational Psychology*, 74, 548-556.
- 1983a, "Reward contingencies and the development of children's skills and self-efficacy", *Journal of Educational Psychology*, 75, 511-518.
 - 1983b, "Ability versus Effort attributional feedback: Differential effects on self-efficacy and achievement", *Journal of Educational Psychology*, 75, 848-856.
- SELIGMAN, M. E. P.: 1975, *Indefensión*, Madrid: Debate, 1981.
- 1983, *Jornadas de Modificación de Conducta Cognitiva*, Madrid, 1983.
- THOMAS, A.: 1979, "Learned helplessness and expectancy factors: Implications for research in learning disabilities", *Review of Educational Research*, 49, 208-221.
- WEINER, B.: 1972, *Theories of Motivation: from mechanism to cognition*, Chicago: Rand McNally.
- 1974, (ed.), *Achievement motivation and Attribution Theory*, Morristown, N.J.: General Learning Press.
 - 1979, "A Theory of Motivation for some classroom experiences", *Journal of Educational Psychology*, 71, 3-25.
 - 1980, *Human Motivation*, New York: Holt, Rinehart and Winston.
 - 1983, "Some methodological Pitfalls in Attributional Research", *Journal of Educational Psychology*, 75, 530-543.
- WEINER, B./LITMAN-ADIZES, T.: 1980, "An Attributional Expectancy-Value Analysis of Learned Helplessness and Depression" a GARVER I SELIGMAN, 1980, 35-58.
- WOLPE, J.: 1952, "Experimental Neuroses as learned behavior", *British Journal of Psychology*, XLIII, 243-268.
- 1958, *Psicoterapia por inhibición recíproca*. Bilbao: DDB, 1981

SUMMARY:

The extrapolation of the learned helplessness model, which appeared in animal research, to the human behavior is exposed with special mention to depression and achievement problems. How extrapolation is modulated by incorporating cognitive variables derived from Attribution theory is explained, and it is attempted to justify the value of animal research and the importance of modulating the extrapolation rather than simply translating from animals to human behavior problems.

